

LAUPEUS

Yleiskielessä, jonka on epäilemättä muovannut kirkollinen latina, lapeus samastetaan myötätuntoon tai anteeksiantoon. Vaikka samastaminen on pätevää, se saattaa peittää sen konkreettisen rikkauden, jonka Israel kokemuksensa perusteella liitti siihen, mitä me kutsumme näin. Israelille lapeus näet sijaitsee kahden ajatusvirran, myötätunnon ja uskollisuuden, yhtymäkohdassa.

Ensimmäinen heprean sana (rahamim) ilmaisee yhden olennon vaistonvaraista kiintymystä toiseen. Seemiläisten mukaan tämän tunteen paikka on äidin kohdussa (reheem: 1. Kun. 3:26), isän sisuksissa (rahamim) – sanoisimme: sydämessä – (Jer. 31:20; Ps. 103:13) tai veljen sisuksissa (1. Moos. 43:30). Kyse on hellyydestä; se ilmenee myös tekoina: myötätuntona traagisessa tilanteessa (Ps. 106:45) tai loukkausten anteeksiantona (Dan. 9:9).

Toinen heprean sana (hesed), joka tavallisesti käännetään kreikaksi sanalla, joka sekin tarkoittaa lapeutta (eleos), tarkoittaa itsessään hurskautta, suhdetta, joka yhdistää kaksi olentoa ja johon sisältyy uskollisuus. Näin lapeus saa lujan perustan: se ei ole enää vain hyvyyden vaiston kaiku, joka voi erehtyä kohteestaan ja luonteestaan, vaan tietoista, tahdottua hyvyttä; se on jopa vastaus sisäiseen velvollisuuteen, uskollisuutta itselle.

Heprealäisten ja kreikkalaisten sanojen ranskannokset vaihtelevat lapeudesta rakkauteen ja kattavat siinä välissä hellyyden, säälin, myötätunnon, lempeyden, hyvyyden ja jopa armon (armo; hepr. hen), jolla kuitenkin on paljon laajempi raamatullinen sisältö. Tästä vaihtelusta huolimatta Raamatun käsityksestä lapeudesta on mahdollista saada selvä kuva. Alusta loppuun Jumala osoittaa hellyyttään ihmisen kurjuuden äärellä; ihmisen puolestaan tulee osoittautua lapeiaaksi lähimmäistään kohtaan ja jäljitellä Luojaansa.

VT

I. Lapeuden Jumala.

Kun ihminen tulee tietoiseksi siitä, että hän on onneton tai syntinen, hänelle paljastuu silloin, enemmän tai vähemmän selvästi, äärettömän lapeuden kasvot.

1. Kurjan avuksi.. Psalmistan huudot kaikuvat lakkaamatta: "Armahda minua, Herra!" (Ps. 4:2; Ps. 6:3; Ps. 9:14; Ps. 25:16) tai kiitoksenannon julistukset: "Kiittäkää Jahvea, sillä hänen rakkautensa (hesed) on ikuinen" (Ps. 107:1); tätä lapeutta hän on lakkaamatta osoittanut niille, jotka huutavat häntä hädässään, esimerkiksi vaarassa oleville merenkulkijoille (Ps. 107:23), sekä kaikille "Aadamin pojille", keitä he sitten ovatkin. Hän näet esittäytyy köyhän, lesken ja orvon puolustajana: nämä ovat hänen etuoikeuksiaan.

Hurskaiden ihmisten horjumaton vakaumus näyttää juontuvan kokemuksesta, jonka Israel sai eksoduksen aikana. Vaikka lapeuden käsitettä ei esiinny tapahtuman kertomuksessa, Egyptistä vapauttaminen kuvataan Jumalan lapeuden teoksi. Varhaisimmat perimätiedot Mooseksen kutsumisesta viittaavat tähän selvästi: "Olen nähnyt kansani kurjuuden. Olen kuullut sen huudon... tunnen sen ahdingon. Olen päättänyt vapauttaa sen" (2. Moos. 3:7 f.). Myöhemmin pappiskirjoittaja selittää Jumalan päätöksen hänen uskollisuudellaan liitolle (2. Moos. 6:5). Lapeudessaan Jumala ei voi sietää valittunsa kurjuutta; on kuin hän olisi liittoa solmiessaan tehnyt tästä "omaa sukuaan" (vrt. Ap. t. 17:28 f.): hellyyden vaisto liittää Jumalan häneen ikuisesti.

2. Syntisen pelastus.. Mitä siis tapahtuu, jos tämä valittu kuitenkin erkanee hänestä synnin vuoksi? Lapeus pääsee yhä voitolle, kunhan hän vain ei paadu; sillä Jumala tahtoo pelastaa syntisen, liikuttuneena rangaistuksesta, jonka synty tuo mukanaan. Näin ihminen astuu synnin vuoksi yhä syvemmin jumalallisen hellyyden salaisuuteen.

a. Keskeinen ilmoitus.. Siinailla Mooses kuulee Jumalan ilmoittavan olemuksensa ytimen. Valittu kansa on juuri luopunut uskosta. Mutta Jumala, vahvistettuaan olevansa vapaa osoittamaan lapeutta ilmaiseksi kenelle tahtoo (2. Moos. 33:19), julistaa, että jumalallinen hellyys voi hänen pyhyttään loukkaamatta voittaa synnin: "Jahve on hellyyden (*raham*) ja armon (*hannun*) Jumala, hidas vihaan ja runsas lapeudessa (*hesed*) ja uskollisuudessa (*emet*), hän säilyttää lapeutensa (*hesed*) tuhannenteen sukupolveen, kantaa syyllisyyden, rikkomuksen ja synnin, mutta ei julista syyllistä syyttömäksi, vaan rankaisee syyllisyydestä... kolmanteen ja neljanteen sukupolveen asti" (2. Moos. 34:6 f.). Jumala antaa seurausten vyöryä syntisen ylle neljanteen sukupolveen asti, ja tämä osoittaa synnin vakavuuden. Mutta hänen lapeutensa, joka säilyy koskemattomana tuhannenteen sukupolveen asti, saa hänet odottamaan äärettömän kärsivällisesti. Tällainen on se rytmi, joka leimaa Jumalan ja hänen kansansa suhteita hänen Poikansa tulon asti.

b. Lapeus ja rangaistus.. Koko pyhän historian ajan Jumala osoittaa, että vaikka hänen täytyy rangaista syntiä tehnyttä kansaa, sääli valtaa hänet heti, kun kansa huutaa häntä avuksi kurjuutensa syvyydestä. Näin Tuomarien kirjaa rytmittävät viha, joka leimahtaa uskottomia vastaan, ja lapeus, joka lähettää heille pelastajan (Tuom. 2:18). Profeettallinen kokemus antaa tälle historialle oudon inhimillisiä sävyjä. Hoosea paljastaa, että vaikka Jumala on päättänyt olla enää osoittamatta lapeutta Israelille (Hoos. 1:6) ja rangaista sitä, hänen "sydämensä kääntyy hänessä, hänen sisimpänsä värisee", eikä hän päätä antaa vihansa hehkun päästä valloilleen (Hoos. 11:8 f.); siksi uskon puoliso saa eräänä päivänä jälleen nimen "Lapeutta saanut" (Ruhama: 2,3). Vaikka profeetat ilmoittavat

pahimmista katastrofeista, he tuntevat Jumalan sydämen hellyyden: ”Onko Efraim minulle niin rakas poika, niin mieluinen lapsi, että aina kun uhkaan häntä, minun on yhä ajateltava häntä, sisimpäni liikahtaa hänen tähtensä ja hellyyteni tulvii häntä kohtaan?” (Jer. 31:20; vrt. Jes. 49:14 f.; Jes. 54:7).

c. Laupeus ja kääntymys.. Jos Jumala näin kääntyy sisimmässään sen kurjuuden edessä, johon synty johtaa, se johtuu siitä, että hän haluaa syntisen kääntyvän hänen puoleensa, siis hänen kääntymyksensä. Jos hän vie kansansa jälleen erämaahan, hän tahtoo ”puhua sen sydämelle” (Hoos. 2:16); pakkosiirtolaisuuden jälkeen ymmärretään, että Jahve tahtoo maahan palaamisen symboloivan paluuta hänen luokseen, elämään (Jer. 12:15; 33:26; Hes. 33:11; 39:25; Jes. 14:1; 49:13). Jumala ei ”kanna ikuista kaunaa” (Jer. 3:12 f.), vaan tahtoo, että syntinen luopuu pahuudestaan: ”Palatkoon jumalaton Jahven luo, niin hän armahtaa häntä, ja meidän Jumalamme luo, sillä hän antaa runsaasti anteeksi” (Jes. 55:7).

d. Syntisen kutsu.. Israel säilyttää siis sydämensä pohjalla vakaumuksen laupeudesta, jossa ei ole mitään inhimillistä: ”Hän on lyönyt, hän sitoo haavamme” (Hoos. 6:1). ”Kuka on sinun kaltaisesi Jumala, joka ottaa pois rikkomuksen, antaa anteeksi rikoksen eikä pidä vihaansa ikuisesti, vaan iloitsee laupeuden osoittamisesta? Ole jälleen meille armollinen, tällä jalkoihisi rikkomuksemme, heitä meren syvyyteen kaikki syntimme” (Miika 7:18 f.). Näin psalmikirjoittajan huuto kuuluu lakkaamatta, ja sen tiivistää Miserere: ”Armahda minua hyvydessäsi! Suuressa hellyydessäsi pyyhi pois syntini” (Ps. 51:3).

3. Laupias kaikkea lihaa kohtaan.. Vaikka Jumalan laupeus ei tunne muuta rajaa kuin syntisen paatumuksen (Jes. 9:16; Jer. 16:5), sitä pidettiin kuitenkin pitkään varattuna yksin valitulle kansalle. Mutta yllättävällä anteliaisuudellaan Jumala murtaa lopulta tämän inhimillisen pikkumaisuuden jäännöksen (vrt. jo Hoos. 11:9). Pakkosiirtolaisuuden jälkeen tämä opetus ymmärrettiin. Joonan kertomus on satiiri ahdasmielisistä sydämistä, jotka eivät hyväksy Jumalan ääretöntä hellyyttä (Joon. 4:2). Sirak sanoo selvästi: ”Ihmisen laupeus ulottuu hänen lähimmäiseensä, mutta Herran laupeus kaikkeen lihaan” (Sir. 18:13).

Lopuksi psalmikirjoittaja kokoaa suurenmoisesti Israelin yksimielisen perimätiedon (vrt. 2. Moos. 34:6; Nah. 1:3; Joel 2:13; Neh. 9:17; Ps. 86:15; Ps. 145:8), ilman minkäänlaista partikularismin sävyä: ”Jahve on hellä ja armollinen, hidas vihastumaan ja runsas laupeudessaan; hän ei syytä iäti eikä pidä vihaa ainiaan; hän ei kohtele meitä syntiemme mukaan... Niin kuin isä tuntee hellyyttä poikaansa kohtaan, niin Jahve on hellä niitä kohtaan, jotka häntä pelkäävät; hän tietää, mitä tekoa olemme, hän muistaa, että olemme tomua” (Ps. 103:8 ff.; Ps. 103:13 f.). ”Onnellisia ne, jotka panevat toivonsa häneen, sillä hän armahtaa heitä” (Jes. 30:18), sillä ”iäti kestää hänen laupeutensa” (Ps. 136), sillä hänessä on laupeus (Ps. 130:7).

II. ”Laupeutta minä tahdon”

Jos Jumala on hellyyttä, kuinka hän ei vaatisi luoduiltaan samanlaista keskinäistä hellyyttä? Mutta tämä tunne ei ole ihmiselle luontainen: homo homini lupus! Daavid tietää tämän hyvin: hän valitsee mieluummin joutua Jahven käsiin, sillä hänen laupeutensa on suuri, kuin ihmisten käsiin (2. Sam. 24:14). Tässäkin asiassa Jumala kasvattaa kansaansa vähitellen.

Hän tuomitsee pakanat, jotka tukahduttavat laupeuden (Aam. 1:11). Hän tahtoo, että noudatetaan veljellisen rakkauden käskyä, joka on paljon parempi kuin polttouhrit (Hoos. 4:2; Hoos. 6:6), ja että oikeudenmukaisuuden harjoittamista kruunaa hellä rakkaus (Miika 6:8). Jos todella tahdotaan paastota, on autettava köyhää, leskeä ja orpoa eikä saa vetäytyä sen luota, joka on omaa lihaa (Jes. 58:6–11; Job 31:16–23). Tosin ”veljellinen” horisontti rajoittuu yhä sukuun tai uskoon (3. Moos. 19:18), mutta Jumalan oma esimerkki laajentaa vähitellen ihmissydämet Jumalan sydämen mittoihin: ”Minä olen Jumala, en ihminen” (Hoos. 11:9; vrt. Jes. 55:7). Horisontti laajenee ennen kaikkea käskyllä olla kostamatta eikä kantamatta kaunaa; mutta se avartuu todella vasta viisauksien myöhäisissä teoksissa, jotka hahmottelevat tältä osin Jeesuksen sanomaa: anteeksiantoa on osoitettava ”jokaista ihmistä” kohtaan (Sir. 27:30–28:7).

UT

I. Jumalan laupeuden kasvot.

1. Jeesus, ”laupeuden ylipappi” (Hepr. 2:17).. Toteuttaakseen Jumalan suunnitelman Jeesus tahtoi ”tulla kaikessa veljiensä kaltaiseksi” kokeakseen itse niiden kurjuuden, jotka hän tuli pelastamaan. Niinpä kaikki hänen tekonsa ilmensivät Jumalan laupeutta, vaikka evankelistat eivät niitä tällä tavoin luonnehdikaan. Luukas on kiinnittänyt erityistä huomiota tämän seikan korostamiseen. Jeesuksen suosiossa ovat köyhät (Luuk. 4:18; 7:22); syntiset löytävät hänessä ystävän, joka ei pelkää seurustella heidän kanssaan (Luuk. 7:34; 5:27, 30; 15:1 f.; 19:7). Laupeus, jota Jeesus osoitti yleensä väkijoukoille (Matt. 9:36; 14:14; 15:32), saa Luukkaalla henkilökohtaisemman hahmon: se koskee lesken ”ainokaista poikaa” (Luuk. 7:13) tai jotakin murheen murtamaa isää (Luuk. 8:42; 9:38, 42). Lopuksi Jeesus osoittaa erityistä hyvántahtoisuutta naisia ja muukalaisia kohtaan. Näin universaalisuus viedään täyttymykseensä: ”Kaikki liha näkee Jumalan pelastuksen” (Luuk. 3:6). Kun Jeesus näin armahtaa kaikkia, ymmärrämme, miksi ahdistetut kääntyvät hänen puoleensa kuin Jumalan puoleen ja sanovat: ”Kyrie eleison!” (Matt. 15:22; 17:15; 20:30 f.).

2. Jumala-Isän sydän.. Jeesus tahtoi kuvata ikuisiksi ajoiksi sen jumalallisen laupeuden kasvot, jota hän oli teoillaan osoittanut. Syntisille, jotka fariseusten pikkumaisuuden vuoksi näkivät itsensä suljetuiksi Jumalan valtakunnan ulkopuolelle, hän julistaa äärettömän laupeuden evankeliumia, joka jatkaa suoraan VT:n aitojen julistusten linjaa. Jumalan sydäntä ilahduttavat ihmiset eivät ole niitä, jotka pitävät itseään vanhurskaina, vaan katuivat syntiset, jotka ovat kuin unohdettu lammas tai kadonnut ja löytynyt drakhma (Luuk. 15:7, 10); Isä odottaa valppaana tuhlaajapoikansa paluuta, ja kun hän näkee tämän jo kaukaa, hän on ”säälin liikuttama” ja juoksee tätä vastaan (Luuk. 15:20). Jumala on odottanut kauan; hän odottaa yhä kärsivällisesti Israelia, joka ei käännä, kuin hedelmätöntä viikunapuuta (Luuk. 13:6–9).

3. Laupeuden ylenpalttisuus.. Jumala on siis todella ”laupeuden Isä” (2. Kor. 1:3; Jaak. 5:11), joka osoitti laupeutta Paavalille (1. Kor. 7:25; 2. Kor. 4:1; 1. Tim. 1:13) ja lupaa sitä kaikille uskojille (Matt. 5:7; 1. Tim. 1:2; 2. Tim. 1:4; 2. Joh. 3). Laupeuden suunnitelman täyttymistä pelastuksessa ja rauhassa julistivat jo evankeliumin aamunkoiton kiitoslaulut (Luuk. 1:50, 54, 72–78); Paavali tuo selvästi esiin sen laajuuden ja ylenpalttisuuden. Roomalaiskirjeen huipentuma on tässä ilmoituksessa. Vaikka juutalaiset lopulta kadottivat käsityksen Jumalan laupeudesta, koska he katsoivat saavansa vanhurskauden teoistaan ja Lain noudattamisestaan, Paavali julistaa, että hekin ovat syntisiä ja tarvitsevat siksi laupeutta, joka tulee uskon vanhurskauden kautta. Heidän rinnallaan myös pakanat, joille Jumala ei ollut luvannut mitään, vedetään vuorostaan laupeuden suunnattomaan piiriin. Kaikkien on siis tunnustettava itsensä syntisiksi, jotta kaikki pääsisivät osallisiksi laupeudesta: ”Jumala on sulkenut kaikki ihmiset tottelemattomuuteen voidakseen osoittaa kaikille laupeutta” (Room. 11:32).

II. ”Olkaa laupiaita...”

Se ”täydellisyys”, jota Jeesus kohdan Matt. 5:48 mukaan vaatii opetuslapsiltaan, merkitsee kohdan Luuk. 6:36 mukaan velvollisuutta olla laupias ”niin kuin Isänne on laupias”. Se on välttämätön ehto taivasten valtakuntaan pääsemiselle (Matt. 5:7), ja Jeesus toistaa tämän profeetta Hooseaan vedoten (Matt. 9:13; 12:7). Tämän hellyyden tulee tehdä minut hyvän samarialaisen tavoin kohtaamani kurjan lähimmäiseksi ja saada minut tuntemaan sääliä sitä kohtaan, joka on loukannut minua (Luuk. 10:30–37; Matt. 18:23–35), koska Jumala on armahtanut minua (Matt. 18:32 f.). Meidät tuomitaan sen laupeuden mukaan, jota olemme osoittaneet – ehkä tietämättämme – Jeesukselle itselleen (Matt. 25:31–46).

Pakanain laupeuden puute herättää Jumalan vihan (Room. 1:31), mutta kristityn tulee rakastaa ja ”osoittaa myötätuntoa” (Fil. 2:1), olla sydämessään myötätuntoinen (Ef. 4:32; 1. Piet. 3:8). Hän ei voi ”sulkea sisintään” hädässä olevalta veljeltä: Jumalan rakkaus pysyy vain niissä, jotka harjoittavat laupeutta (1. Joh. 3:17).

JCA & XLD

Katso myös: → Rakkaus – Almu – colere – endurcissement I 2 b – Armo – Vieraanvaraisuus I – justice O ; B – Anteeksianto – Kärsivällisyys I AT – peche IV r c d – Hurskaus AT 2 – Palkka II I – tendresse